

heette gestorven aan zijn mensch-zijn en opgestaan tot zijn god-zijn.

Hoe werd ook in Babel de koning verheerlijkt? Hij is een priester voor zijn volk, zit als een god op zijn troon, hem volgt een geheele hofstoet in zijn dood.

En overal vinden wij die koningsmystiek. Men legt een knaap van 17 jaren (Nero) de woorden in den mond, dat hij uit alle stervelingen is aangewezen om op aarde de rol der goden te spelen, men cert den gezagsdrager als onfeilbaar, en in het nationaal-socialisme ontziet men zich niet om openlijk te getuigen: zooals de R-Katholieke Christen overtuigd is, dat de Paus in alle religieuze en zedelijke dingen onfeilbaar is, zoo verklaren wij, Nationaal-socialisten, met dezelfde innerlijkste overtuiging, dat de Leider in alle politieke en andere dingen, die samenhangen met het nationale en sociale leven, volkomen onfeilbaar is. (Göring.)

Dat is het dwepen met den gezagsdrager, het hem eeren als ware hij God.

En dat doet men niet alleen met het bijzondere koningsambt, men doet het ook met het algemeene koninklijke ambt. Wat heeft men bijv. niet heel veel verwacht van de techniek, die de aarde zoozeer aan den mensch zou onderwerpen, dat alle levensramp uitgesloten zou worden en in vreugde en blijdschap de mensch zou wonen in het door-eigen-arbeid-verkregen-Paradijs.

Als Israël den koning bovenmate had willen vereeren, dan had het daartoe in David alle reden gehad. Wat is David een groot koning geweest! Wat had Israël veel aan hem te danken! Hij heeft het bevrijd van de Filistijnsche suzeriniteit, heeft zijn grenzen wijd uitgezet, heeft orde gebracht in de binnenlandsche toestanden en maakte Israëls naam vermaard tot aan de einden der aarde. Maar nergens blijkt ons in de H. Schrift iets van vergoddelijking. De profeten Nathan en Gad zeggen ook David zijn zonden aan, de geschriften, die over David handelen, doen ook mededeeling van zijn ongerechtigheden, ja, als er maar iets openbaar wordt in het hart van David om koning te zijn als de koningen der omringende volken, komt de HEERE reeds tusschenbeide met Zijn oordeel (2 Sam. 24).

En doet de Schrift niet aan koningsmystiek bij het bijzondere ambt, ze doet het ook niet in het algemeene ambt. David erkent in Ps. 8 de grootheid van het koninklijk ambt, en spreekt van den mensch zelf als van een, die in dat opzicht weinig minder is dan God, maar hij overschat het niet, hij eindigt niet in verheerlijking van de koninklijke taak des menschen, de lof op die grootheid staat in een psalm, die begint en eindigt met de woorden: o, HEERE, onze Heere, hoe heerlijk is Uw naam op de gansche aarde!

David eindigt niet in menschenaanbidding; hij aanvaardt de grootheid van den mensch en doet er niets af, maar hij voegt er ook niets aan toe, hij doet niets aan koningsmystiek.

Hoe komt dat? Omdat David uitgaat van God. Hij weet, dat God alleen groot is, en als de mensch groot is, de kleine, zwakke, broze mensch — zoo spreekt hij toch van den mensch in vers 5 — dan is hij dat alleen door de goedheid Gods, die dezen brozen mensch zoo hoog gesteld heeft. God heeft aan dien mensch gedacht, God heeft naar dien mensch omgezien, het is alleen maar door de genadige beschikking des Heeren, en daarom: David kan alleen maar den HEERE prijzen: o, HEERE, onze Heere, hoe heerlijk is Uw naam op de gansche aarde!

Laten wij die groote goedheid Gods zien, en laten wij Hem loven, zooals David het gedaan heeft. Gods goedheid moeten wij prijzend erkennen, die den mensch zoo hoog heeft gesteld en zelfs na den zondeval mag de mensch doorgaan, alle dingen aan zich te onderwerpen. Dit moet niet ons verschil met de wereld zijn, dat de wereld die onderwerping aanvaardt en dat de gemeente die onderwerping afwijst — dit zij het verschil, dat, als de wereld den mensch prijst en in die onderwerping te onafhankelijker wil worden van hogere machten, de gemeente Hem prijst, Wiens Naam geweldig is over de gansche aarde, en die in Zijn goedheid den mensch zooveel toestaat. Hem alleen zij de eere voor deze werking van het koninklijke ambt in deze gevallen wereld.

En Hem zij bovenal de eere, waar Hij in Zijn genade door den Heere Jezus 't koninklijk ambt herstelt en ons leert hunkeren naar de beëdieling, dat het volkomen zal werken, ongestoord en ongeremd. Wij weten, dat Zijn heerlijkheid komt, en die heerlijkheid zal ook onze heerlijkheid zijn, waar wij over alle dingen met Hem zullen regeeren. En dit zal onze blijdschap zijn, Hem alleen daarvoor te loven.

„En wierpen hunne kronen voor den troon, zeggende: Gij Heere, zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid, en de eer, en de kracht; want Gij hebt alle dingen geschapen, en door Uwen wil zijn zij, en zijn zij geschapen.” (Op. 4:11.)

M.

M. Vr.

KERKELUK LEVEN

„Goedheid”.

Eenige weken geleden wezen we er op, dat na verschijning van Bavincks rede over de algemeene genade, Ds T. Bos uitsprak, dat het hem „niet recht duidelijk geworden (was), of de Redenaar ook onderscheid maakt tusschen: algemeene genade als algemeene werkingen des Geestes onder de Evangeliebediening en als algemeene goedheid Gods, bewezen door heel de schepping, aan alle schepselen en aan alle menschen”. („Ref.” 8 Oct. '37, bl. 10, kolom 3.)

De beteekenis van deze opmerking wordt duidelijk, wanneer men Bavinck zelf (Dogm. II⁴, 183) hoort spreken over het verschil tusschen „goedheid” en „genade” in God.

Zeker, zegt Bavinck, „er kan wel van Gods liefde in het algemeen tot de schepselen en tot de menschen gesproken worden, *φιλανθρωπία*, amor complacentiae en *φιλανθρωπία*, amor benevolentiae¹⁾, maar de Schrift bezigt daarvoor toch meest het woord goedheid, en spreekt in den regel van Gods liefde evenals van Zijne genade alleen in betrekking tot het volk of de gemeente, die Hij verkoren heeft, *ἐλεοςφιλία*, amor amicitiae²⁾.”

Het lijkt geen twijfel, of in deze woorden uit Bavincks Dogmatiek ligt feitelijk de erkenning, dat het hanteeren van den term genade in zake de „algemeene genade” minder nauwkeurig is, voorzover het daarin gaat over het welbehagen, dat de Schepper in Zijn eigen schepsel heeft, en dat Hij ook na den val behoudt, voorzover dat schepsel zijn kreetuurlijke heerlijkheid niet door den vloek zag teloor gaan of aantasten.

Maar — zoo zal men opmerken — het gaat in de algemeene-gratie-leer voornamelijk over iets anders: het temperen van den vloek, het weerhouden van de straf. Volkomen juist. Maar hierop slaat wat Bavinck, enkele bladzijden daarvoor (bl. 180 en 181) heeft gezegd: „De Heilige Schrift is een lofzang op de goedheid des Heeren. Uit haar wordt de schepping afgeleid, en alle leven en zegen voor mensch en voor beest... Zij breidt zich uit over al Zijne werken... en duurt in eeuwigheid... Deze goedheid Gods treedt in verschillende vormen op, naar gelang van de objecten, waarop zij zich richt. Nauw verwant met haar is de goedertierenheid... Soms wordt ze in algemeen zin gebruikt, maar meest duidt ze aan Gods bijzondere gunst tot Zijn volk, de genegenheid, waarmede Hij gebonden is aan Zijne gunstgenooten, aan Jozef, Israël, David, de vromen. Zij staat in verband met Gods verbond, en principe van vergeving, van genade, van troost... In al haar rijkdom heeft zij zich geopenbaard in Christus, en betoont zich nu aan de geloovigen, leidende hen tot bekeering. De goedheid Gods heet, als ze bewezen wordt aan ellendigen, barmhartigheid... De sparende goedheid Gods tegenover strafwaardigen heet lankmoedigheid... Veel rijker is de goedheid Gods, waar ze bewezen wordt aan zulken, die niets goeds, maar alle kwaad hebben verdiend; dan draagt ze den naam van genade... Dit woord duidt ook aan de gunst, welke door den eenen mensch bij den ander gevonden of aan een ander geschonken wordt... Van God gezegd, heeft ze echter nooit de schepselen in het algemeen, noch ook de Heidenen, maar alleen Zijn volk tot object”.

Elders heet het bij Bavinck: „Van genade kan gesproken worden in verschillende zin. Ten eerste kan zij aanduiden de onverdiende gunst (benevolentia Dei), welke God aan Zijne schepselen, inzonderheid aan menschen als zondaren, bewijst... Vervolgens kan ze de naam zijn voor allerlei lichamelijke en geestelijke weldaden, die door God uit genade aan Zijne schepselen geschonken worden, en al te zamen gaven der genade en genade zelve zijn... Al verder kan het woord te kennen geven de bevalligheid (gratie), welke iemand... tentoonspreidt. En eindelijk... dank...” (III, 578).

Men zou deze uitspraken misbruiken, als men er mee wilde suggereeren, dat Bavinck daarom den term „algemeene genade” wel bedenkelijk zal hebben gedacht, althans in zijn Dogmatiek. Want feit is, dat in diezelfde Dogmatiek (b.v. III, 198) de term „algemeene genade” voorkomt, evengoed als in zijn bekende rede.

Maar iets anders is wel uit dit alles af te leiden. Het is dit: dat tegen den term: „algemeene genade” bezwaren in te brengen zijn ook op Bavincks eigen standpunt, als men dezen term fixeert, als men hem vastlegt in geijkte termen. Zoodra die term „genade” in deze verbinding in geleidelijk wordt opgediend, bevoren, gekristalliseerd, wordt de term „genade” als voorkeurs-term of als straks eenige term voor een „dogma” (1) der algemeene genade bedenkelijk. Want men verwaarloost dan ettelijke factoren, die alle in rekening te brengen zijn bij de verantwoording van de vraag, hoe God de Heere staat tegenover de gevallen wereld, die Hij „nog” spaart. Die factoren worden niet verwaarloosd, als men terug gaat tot het algemeen mandaat, dat God den mensch gaf, en waaraan Hij hen allen houdt; ze worden wel verwaarloosd, indien men het mes van zijn onderzoek in de aarde steekt, op dat punt van de wereldgeschiedenis, dat niet vóór, doch ná den val gelegen is.

1) Liefde tot de schepselen, liefde van welbehagen en liefde tot de menschen, liefde van welgezindheid.

2) Liefde tot de verkorenen, liefde van vriendschap.

De term „genade” mag hier alleen gebruikt worden in levende en ongebroken afwisseling met andere.

En dat kan men ook al bij Bavinck vinden. Sprekend over het verbond met Noach³⁾, waaraan Dr Kuyper zoo veel aandacht schonk, wijl het de algemeene genade wel niet instelt, maar dan toch „sanctioneert”, zegt Bavinck, dat het wel in Gods genade zijn oorsprong heeft, dat het ook wel met het eigenlijke genadeverbond in het nauwste verband staat, maar dat het toch veelmeer een foedus longanimitatis, een verbond der lankmoedigheid Gods is, „door God gesloten met alle menschen en zelfs met alle schepselen” (III 198).

We laten dit laatste thans voor wat het is. We vragen alleen maar: wat zou er niet veranderd zijn, indien de term „lankmoedigheid” eens ware gepopulariseerd in bladen, boeken, lei-draden, gelijk thans met de term „genade” geschiedt? Niet, dat ik voorsla, voortaan te spreken van „gemeene lankmoedigheid”. Wat is thans opmerk is: waarom wordt het ééne begrip er in gehamerd, en het andere verwaarloosd?

De vraag van Ds T. Bos was zoo raar nog niet. K. S.

3) Genesis 8: 21, 22, 9: 1—17.

„In de kerk” geen „uitdrukking” geven „aan eenig staatkundig streven”.

Er blijkt een Comité opgericht te zijn, dat de zinspreuk voert: „Terug naar het Evangelie”. Het valt op, hoeveel N.S.B.-ers daarin optreden. Gedrukte kaarten worden verspreid, waarop, naast de vermelding van het secretariaat van het Comité (Galileistraat 91, Den Haag) het volgende te lezen stond:

„...bij brood alleen zal de mensch niet leven”.

Door Nood Gedwongen werd het Comité „Terug naar het Evangelie” opgericht. In de bijeenkomsten (zie ommezijde) wordt uitsluitend het Evangelie verkondigd.

Geeft uw adres op aan ons secretariaat en u ontvangt geregeld onze mededeelingen.

Komt eens luisteren!

„U wordt een trouw bezoeker.”

Het Comité: J. H. Scholte, N. Oosterbaan, Mevr. J. H. Nijze—Van As.

Aan de achterzijde van deze kaart vindt men dan volgende aankondiging:

Bijeenkomsten te houden in het Kerkgebouw der Doopsgezinde Gemeente, Paleisstraat 8, Den Haag. Aanvang 7 uur. Dueren om 6 1/2 uur.

26 September 1937: Ds Mr L. C. W. Ekerling, Ned. Herv. Pred. te Amsterdam; 10 October 1937: Ds H. L. G. Ouwerkerk, Ev. Luth. Pred. te Purmerend; 24 October 1937: Ds G. Hofstede, Em. Doopsgezind Predikant; 7 November 1937: Dr W. Th. Boissevain, Ned. Herv. Pred. te Leiden; 21 November 1937: Ds Mr L. C. W. Ekerling, Ned. Herv. Pred. te Amsterdam; 12 December 1937: Ds H. L. G. Ouwerkerk, Ev. Luth. Pred. te Purmerend; 24 December 1937, Kerstavond: Dr H. W. v. d. Vaart Smit, Gereformeerd Predikant; 31 December 1937, Oudejaarsavond: Dr W. Th. Boissevain, Ned. Herv. Pred. te Leiden.

Een andere kaart — eveneens voor mij liggende — is een intekenbiljet voor wie „den arbeid van het Comité „Terug naar het Evangelie” wenscht te steunen” met een jaarlijksche of maandelijksche bijdrage; het bedrag is te storten op postrekening no. 121866, ten name van mevrouw J. H. Nijze—Van As, Loosduinen.

Voor ieders besef valt in een en ander zekere signatuur van deze bijeenkomsten op, door haar naar voren schuiven van bekende N.S.B.-ers. In dit verband komt de vraag op, wat Dr H. W. v. d. Vaart Smit, wiens qualiteit van gereformeerd predikant en leider van een christelijk persbureau niet weg te denken is, in dit gezelschap doen wil op den a.s. „kerstavond”. Uit welken „nood” mag toch wel dit Comité „gedwongen” zijn, om ook zijn hulp te verkrijgen aan den vooravond van de verkondiging der Kerstboodschap door de kerk, die alsdan zal hebben te bidden voor de vervolgenden, welke onder nationaal-socialistisch geweld zuchten?

Eén en ander begint nog des te sterker ons te interesseeren, als we lezen, wat er staat op de gedrukte orde van den „dienst” (wie er al niet „diensten” kunnen organiseren tegenwoordig), waarin op Zondag 26 Sept. 1937 de bekende Ds L. C. W. Ekerling, Ned. Herv. pred. te Amsterdam, o neen, niet vanwege den kerkeraad der Haagse Hervormde Gemeente, doch „vanwege” dit „Door Nood Gedwongen” Comité is opgetreden op Zondag 26 Sept. 1937, des avonds om 7 uur (wie er heen wilde, moest dus den dienst in de Hervormde Gemeente, of in de Gereformeerde Kerk, of een andere, verzuimen, wilde hij „het kerkgebouw der Doopsgezinde Gemeente” nog tijdig halen). Op dit gedrukte stukje lezen we eerst den tekst Joh. 3: 14, 15, vervolgens Gezag 3: 1, 6; daarna Gezag 232: 1, 3, en eindelijk Psalm 103: 6, 11. Aan de achterzijde leest men dan volgende „Mededeelingen”:

MEDEDEELINGEN.

Indien U belang stelt in onze arbeid en onze bijeenkomsten op prijs stelt, wordt U beleefd verzocht de bijgevoegde kaart in te vullen en toe te zenden aan ons Secretariaat Galileistraat 91.

Na afloop van den Dienst zal bij den uitgang een Collecte worden gehouden. Geef naar vermogen want het Comité „Terug naar het Evangelie” heeft voor de vervulling van haar taak dringend geld noodig.

Door Uw adres op te geven aan ons Secretariaat, Galileistraat 91, ontvangt U regelmatig bericht over de door het Comité „Terug naar het Evangelie” te houden bijeenkomsten.

Beleefd doch dringend wordt verzocht in de Kerk op geenerlei wijze uitdrukking te geven aan eenig staatkundig streven.

MEN LETT

N.S.B.-ers heeten onder de beginselen van deze geesteswetenschap alleen van de kon verwachten schanden af eenmaal krenge heilige plaatsen blijken een Zondag als niet partij, maar slang in de wordt in de der Doopsgezinden.

Men zou ook in den Kerstavond de staatkundig wel zeggen: (b.v. van de groot) dan van dit „Doe” en dames naal-socialis schuwende N.S.B.-type meer is, (niet) heer M. of niet open dan ook, de len trekker gaten loopt de sprekers En zoo ja, te onderste „diensten” kerk even verzoek he

Het zijn te ernstig, lijk persbureau maar in h zonder dat het profi ik het nog hier niet Philippi w van het E 16: 18, 19) king en de socialisme

Gods Woord het kerkel

In „De Sbericht:

„Ter jon Geref. Ker een aantal handeling het stellen dragers, v steld, die dienstoefer

De class „De clas de toelich wegende: te, dat sloten hel komen dic de inverte

2e. dat oordeeld, w nemen, di in overree Synode v gezangen en daarv

3e. dat zijn, zich de Genera te zingen, gewensch

is van e om dienor len, in de Synodes en besle

Opmerk innerlijke ontkent z zegt zij, besluit g dat dit to zit natuu

zooewel h den z a k maar die dit beslui

Maar d Hier is en daarna om die nominati